

УДК 347.91/95

Олександр Братель,канд. юрид. наук, доцент,
докторант

Національної академії внутрішніх справ

ТЕМПОРАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

У статті в теоретико-правовому та практичному аспектах досліджуються темпоральні властивості процесуальних юридичних фактів. Обґрунтовується доцільність розширення переліку часових величин, якими обчислюються процесуальні строки. Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України.

Ключові слова: процесуальні юридичні факти, процесуальні строки, обчислення процесуальних строків, темпоральні властивості, процесуальна аналогія.

Постановка проблеми. Зародження, розвиток і реалізація процесуальних юридичних фактів у контексті виникнення, зміни, припинення та належного функціонування цивільних процесуальних правовідносин завжди відбувається в нормативно регламентованих часових проміжках (межах). Не можна заперечувати той факт, що процесуальним юридичним фактам як правовому явищу притаманні темпоральні властивості, а темпоральність вказаних фактів виступає їх невід'ємною складовою ознакою. Темпоральні властивості окреслених фактів прямо пов'язані з інститутом процесуальних строків, адже вони є ключовим, основоположним елементом цивільного процесуального регулювання, без перебільшення виступаючи одним із критеріїв його ефективності.

Більшості процесуальних юридичних фактів у часовому плані притаманні їх початок і закінчення. Відмінність полягає лише в тривалості їх існування. У своїй сукупності зародження, тривалість та припинення існування зазначених фактів постійно перебувають під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, від наявності й повторюваності яких залежить досягнення основоположної мети цивільного судочинства, закріпленої в ст. 1 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [20]. Багатогранність темпоральних властивостей процесуальних юридичних фактів спонукає до виокремлення, змістовного дослідження й аналізу деяких складових елементів цього часо-правового явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з визначенням темпоральних властивостей процесуальних юридичних фактів у різні періоди розвитку науки цивільного процесуального права, вивчалися як українськими, так і зарубіжними вченими, такими як О.В. Андрійчук, С.С. Бичкова, Я.П. Зейкан, О.В. Ісаєва, О.Ф. Козлов, В.В. Комаров, О.О. Красавчиков, Н.Л. Луців-Шумська, В.В. Луць, І.Г. Оборотов, З.В. Ромовська, М.О. Рожкова, О.В. Рожнов, В.І. Тертишні-

ков, С.Я. Фурса, М.Й. Штефан, Н.Л. Шумська, В.П. Яковлев, В.В. Ярков та інші.

З наведеного переліку науковців питання визначення темпоральних властивостей процесуальних юридичних фактів найбільш змістовно розглядали на дисертаційному рівні В.В. Ярков (робота на тему «Юридичні факти в механізмі реалізації норм цивільного процесуального права» (1992 р.) [25]) та М.О. Рожкова (дисертація «Теорії юридичних фактів цивільного і процесуального права: поняття, класифікації, основи взаємодії» (2010 р.) [14]). Аналіз існуючих розвідок свідчить про недостатній рівень наукового інтересу до окресленої проблематики з боку вчених-процесуалістів, тим самим відкриваючи нові шляхи для здійснення наукових пошуків у зазначеному напрямі.

Мета статті полягає в дослідженні темпоральних властивостей процесуальних юридичних фактів та формулюванні на цій основі пропозицій щодо вдосконалення цивільного процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Цивільні процесуальні правовідносини розвиваються в просторово-часовому континуумі, складовим елементом якого виступає правовий час. Специфіка правового часу полягає в його об'єктивному й суб'єктивному наповненні. Якщо онтологічна характеристика часу відображається через його об'єктивність, то гносеологічна сторона часу полягає в його суб'єктивному сприйнятті всіма суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Із цього приводу дослідник проблем соціального часу В.П. Яковлев зазначав, що суб'єктивний час є віддзеркаленням об'єктивного, реального часу у свідомості та може бути феноменом як індивідуальної, так і суспільної свідомості [24, с. 51].

Найбільш змістовне визначення поняття «правовий час» було запропоноване І.Г. Оборотовим. Учений розуміє під ним особливий різновид соціального часу, що є складовою частиною правового хронотопу та невід'ємним

атрибутом правової реальності. Амбівалентний характер відносин правового часу й права полягає в тому, що право змінюється в часі та під впливом часу, водночас намагаючись впливати на його прояви за допомогою своїх регулятивних можливостей [12, с. 63].

У сфері правового регулювання одним із найбільш вживаних темпоральних термінів є «строк». Процесуальним строкам присвячено окрему главу «Процесуальні строки» в ЦПК України (глава 6 розділу I). Наявність такої «нормативної уваги» зумовлюється тим, що вказаний процесуальний інститут є невід'ємним складником усіх існуючих процесуальних проваджень та визначальним темпоральним орієнтиром щодо реалізації значної частини цивільних процесуальних дій.

Варто погодитись із В.В. Ярковим, який наголошує, що строки виконують різноманітні функції в механізмі реалізації норм цивільного процесуального права, адже вони визначають основні етапи виникнення, розвитку й припинення цивільних процесуальних правовідносин. Вони значною мірою дисциплінують учасників справи, змушуючи їх швидше здійснювати конкретні процесуальні дії. Встановлені законом граничні строки розгляду цивільних справ гарантують прискорення процесу та є однією з умов ефективності цивільного процесу [26, с. 67].

Змістовний аналіз норм ЦПК України дав змогу дійти висновку про те, що майже в 160 його статтях прямо чи опосередковано йдеться про процесуальні строки. Було б неправильно применшувати їх роль і значення в межах існуючої цивільної процесуальної процедури та в контексті вчинюваних судом та учасниками цивільного процесу процесуальних дій.

Чинний ЦПК України не містить навіть приблизне визначення категорії «процесуальний строк», обмежуючись тим, що строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії, встановлюються законом, а якщо вони не визначені законом, то встановлюються судом (ст. 67 ЦПК України). Темпоральна визначеність процесуальних строків закріплена в положеннях ст. 68 ЦПК України, у якій зазначено, що строки, встановлені законом або судом, обчислюються роками, місяцями та днями, а також можуть визначатись вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Відсутність у цивільному процесуальному законодавстві нормативного визначення категорії «процесуальний строк» зумовлює необхідність пошуку її тлумачення в доктрині цивільного процесуального права. Так, О.В. Андрійчук як цивільний процесуальний строк пропонує розуміти встановлений у нормах цивільного процесуального закону та/або судом та обчислюваний роками, місяцями чи днями проміжок часу, який визначається точними календарними датами або вказівкою на подію, що має неминуче настати, і з яким або до якого ЦПК України пов'язує можливість чи необхідність вчинення судом та учасниками цивільного процесу процесуальних дій, а його закінчення (пропущення) може мати негативні наслідки для осіб, які беруть участь у справі [2, с. 6].

У більш спрощеному вигляді досліджувану категорію пропонують розглядати В.В. Комаров та О.В. Рожнов. На їх думку, процесуальний строк, відповідно до ст. 67 ЦПК України, становить насамперед проміжок часу, визначений законом чи судом для вчинення процесуальних дій сторонами, іншими особами, які беруть участь у справі [22, с. 159]. Схожої позиції дотримується В.І. Тертишников [15, с. 83]. У запропонованому визначенні суб'єктний складник процесуальних строків зорієнтований виключно на осіб, які беруть участь у справі. Таке суб'єктне звуження є дещо невиннованим, адже нормативна регламентація тривалості процесуальних строків поширюється також на процесуальні дії, які безпосередньо вчиняються судом.

Низка науковців розглядають процесуальні строки без будь-якої суб'єктної прив'язки. Так, на думку С.С. Бичкової, процесуальний строк – це проміжок часу, упродовж якого повинні або мають бути вчинені відповідні процесуальні дії чи закінчена певна частина цивільного судочинства [21, с. 149]. У схожому контексті процесуальні строки визначає Я.П. Зейкан, наголошуючи на тому, що процесуальний строк – це встановлений законом або призначений судом проміжок часу, з яким процесуальний закон пов'язує можливість чи необхідність вчинення конкретних процесуальних дій або настання певних правових наслідків [6, с. 126].

Процесуальні строки та їх тривалість часто сприймаються суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин як звичайна плінність часу, тобто явище, яке об'єктивно не залежить від волі особи. Усе це дає змогу припускати, що протікання строків взагалі не залежить від волі людини, тому їх можна вважати своєрідними подіями. Варто зазначити, що О.О. Красавчиков [10, с. 168], О.Ф. Козлов [8, с. 345] та О.В. Ісаєва [7, с. 78] процесуальні строки розглядали саме як юридичні факти-події. З такими висновками частково можна погодитись лише в тій частині, що плінність часу (а отже, і протікання строків) об'єктивно не залежить від волі людини. Водночас дуалістичний зміст процесуальних строків полягає в тому, що вони за певних фактичних умов виступають і як події, і як дії. У цьому разі приналежність до юридичних фактів мають не лише самі процесуальні строки, а й початок їх перебігу, закінчення або сплив строків.

Дослідник проблем процесуальних юридичних фактів В.В. Ярков із цього приводу зазначає, що процесуальні строки можуть виступати одночасно і як подія, і як дія, оскільки конкретна їх характеристика визначається змістом фактичного складу, до якого вони входять. Строки не є самостійними юридичними фактами, діють не ізольовано, а завжди входять як юридичні факти до конкретних фактичних складів, зумовлюючи тим самим правові наслідки [26, с. 70–71]. У юридичній літературі також панує думка, що строк не можна розглядати як подію, оскільки він визначається волею законодавця або учасників правовідносин, також у системі юридичних фактів він посідає проміжне місце між подіями й діями [4, с. 9–10]. Підтримуючи вказану

позицію, В.В. Луць уточнює, що строки зумовлюють правові наслідки лише у зв'язку з діями та подіями [11, с. 40].

Не можна залишити поза увагою змістовну характеристику процесуальних строків, запропоновану М.О. Рожковою. На її думку, процесуальні строки характеризуються такими особливостями: 1) встановлюються людиною з певною метою; 2) визначаються принаймні початковими й кінцевими моментами; 3) масштаби та еталони строку свідомо обираються (рік, місяць, день, година або обставина); 4) строки дають змогу маніпулювати ними (як відомо, строки можуть бути продовжені, зупинені, відновлені тощо) [14, с. 190].

Темпоральні властивості процесуальних юридичних фактів можна досліджувати з різних теоретичних і практичних позицій. У цьому контексті впродовж тривалого часу залишаються невирішеними питання, пов'язані з пошуком правового компромісу щодо врегулювання й унормування процедури обчислення процесуальних строків.

Відповідно до ст. 68 ЦПК України строки, встановлені законом або судом, обчислюються роками, місяцями та днями, а також можуть визначатись вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати. Зміст цієї норми вказує на існування строків-проміжків та строків-моментів. До строків-проміжків належать строки, які обчислюються роками, місяцями й днями. Наявний у цивільному процесуальному праві вже понад півстоліття порядок обчислення процесуальних строків певною мірою є недосконалим, адже в ЦПК України містяться норми, які прямо регламентують тривалість вчинення окремих процесуальних дій у строки, обчислювані годинами. Так, заява про госпіталізацію особи до психіатричного закладу розглядається судом протягом 24 годин із дня її надходження до суду (ст. 281 ЦПК України). Аналогічним чином справи про примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу або про продовження строку примусової госпіталізації суд розглядає не пізніше 24 годин після відкриття провадження в справі (ст. 285 ЦПК України).

Окремо варто зупинитись на порядку обчислення тривалості перерв, які можуть оголошуватись судом під час проведення судового засідання. Відповідно до ч. 3 ст. 159 ЦПК України суд має право оголошувати перерви в судовому засіданні, тривалість яких визначається відповідно до обставин розгляду справи, що їх викликали. Головна умова процесуального юридичного факту у вигляді оголошення перерви в судовому засіданні полягає в тому, що обставини, які зумовили її оголошення, мають бути усунені порівняно швидко, без певних ускладнень та обов'язково до закінчення робочого дня, визначеного внутрішнім розпорядком роботи суду. Така перерва може бути оголошена судом для вчинення дій, необхідних для притягнення до адміністративної відповідальності в порядку ст. 185-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення порушників, які проявляють неповагу до суду, або з метою досягнення особами, які беруть участь у справі, домовленості

щодо укладення мирової угоди. На практиці оголошення перерви в судовому засіданні оформлюється ухвалою, яка заноситься до журналу судового засідання. При цьому тривалість такої перерви визначається судом завчасно та може обчислюватись годинами або хвилинами.

Вказівка на те, що процесуальні строки можуть обчислюватись не лише роками, місяцями або днями, міститься також у ч. 5 ст. 304 ЦПК України, у якій зазначається, що на початку судового засідання суд може оголосити про час, який відводиться для судових дебатов. При цьому кожній особі, яка бере участь у розгляді справи в апеляційному суді, надається однаковий проміжок часу для виступу. Майже схоже темпоральне положення міститься в ч. 4 ст. 333 ЦПК України, відповідно до якої суд касаційної інстанції може обмежити тривалість надання пояснень усіма особами, які беруть участь у справі, встановивши для них рівний проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання. «Однаковий» і «рівний» проміжки часу зазвичай обчислюються хвилинами, що вкотре свідчить про необхідність розширення переліку існуючих темпоральних величин, закріплених у ст. 68 ЦПК України.

Системний аналіз положень ст. ст. 67, 68, 70, 209 ЦПК України дає змогу зробити висновок, що тривалість певної частини процесуальних дій, вчинюваних судом, обчислюється виключно робочими днями. Наприклад, у виняткових випадках залежно від складності справи винесення судом повного рішення може бути відкладене на строк не більше 5 днів із дня закінчення розгляду справи, проте вступну й резолютивну частини суд має проголосити в тому ж засіданні, у якому закінчився розгляд справи (ч. 3 ст. 209 ЦПК України). Після проголошення в судовому засіданні тільки вступної та резолютивної частин судового рішення судді повідомляють, коли особи, які беруть участь у справі, зможуть ознайомитись із повним рішенням суду. При цьому в більшості випадків наголошується, що 5-денний строк для складення повного рішення суду обчислюється виключно робочими днями. Вказана аргументація прямо корелюється з положеннями ст. 67 ЦПК України – «строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії». Позиція суддів обґрунтовується тим, що складення повного рішення є процесуальною дією, тривалість якої нормативно регламентована. У зв'язку із цим вчинення процесуальних дій можливе лише протягом визначеного робочого часу. Здійснене відповідним чином тлумачення проаналізованих норм дало змогу суддям сформулювати усталений «судовий звичай», який набув широкого поширення й застосування в судовій практиці.

Проаналізований нами різновид процесуального строку в юридичній літературі пропонується відносити до строків судової діяльності – службових строків. На думку В.В. Комарова та О.В. Рожнова, службові строки не входять до змісту процесуальних правовідносин суду з особами, які беруть участь у справі, їх порушення не може бути оскаржено в процесуальному порядку. Науковці наголошують, що за своєю

природою ці строки належать до сфери судового управління та не мають преклюзивного значення, правомочності суду, а його обов'язки не припиняються в разі прострочення здійснення ним відповідних процесуальних дій [22, с. 162]. Загалом погоджуючись із запропонованою позицією, варто наголосити на тому, що, незважаючи на процесуальне наповнення, абсолютне призначення строків службової діяльності нарівні з процесуальними строками спрямоване на забезпечення дотримання строковості процесуальної форми цивільного судочинства та гарантування своєчасності розгляду цивільних справ.

Продовжуючи аналіз ст. 68 ЦПК України, окремо необхідно зупинитись на строках, що можуть визначатись вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати. На перший погляд сформоване багаторічною нормативною практикою правило не викликає особливих зауважень. Водночас більш змістовне дослідження окресленої проблематики дає змогу виявити низку розбіжностей теоретико-нормативного змісту, наявність яких приводить до існування доктринальної полеміки у визначеному напрямі.

Отже, наявну в ст. 68 ЦПК України вказівку на подію, яка повинна неминуче настати, варто розглядати як своєрідний аналог категорії «термін», визначення якої міститься в ч. 2 ст. 251 Цивільного кодексу України. Спільні риси положень ст. 68 ЦПК України та ч. 2 ст. 252 Цивільного кодексу України простежуються в тому, що цивільно-правовий термін, як і процесуальний строк, визначається вказівкою на подію, що має неминуче настати. Якщо для сфери цивільних правовідносин таке визначення є повністю прийнятним, то категорія «подія» щодо цивільних процесуальних правовідносин може сприйматись у подвійному аспекті. Наприклад, «подія» вказує на наявність обставин, що прямо не залежать від волі особи. А.В. Коструба із цього приводу визначає події як обставини, що виникають та існують незалежно від волі людини та існують незалежно від волі людини [9, с. 177]. У юридичній площині юридичні факти-події розглядаються як обставини, настання яких не залежить від волі й свідомості людини [1, с. 174] (наприклад, смерть і народження людини, спливання часу, явища стихійного характеру тощо). Підтримуючі зазначені позиції, А.М. Завальний вважає, що більшість подій у своєму зародженні можуть залежати від волі людини (народження людини, повіль, пожежа тощо), проте в подальшому своєму розвитку вони виходять із-під контролю [5, с. 63].

З огляду на відсутність у цивільному процесуальному законодавстві чітких вказівок на події, які повинні неминуче настати, можна припустити, що законодавець до таких намагається віднести обставини, наведені в ст. ст. 201, 202, 203 ЦПК України. Обов'язкове та необов'язкове (факультативне) зупинення провадження в справі як процесуальний юридичний факт часто пов'язується з такими подіями, як смерть фізичної особи, існування воєнного стану, у зв'язку із чим позивач або відповідач

перебувають у складі Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до закону військових формувань, захворювання сторони в справі. Справді, наведені події є підставою для зупинення провадження в справі. Постановляючи ухвалу про зупинення провадження в справі, суд має вказати момент у часі або обставину, до якої вказане зупинення буде існувати. Відповідно до ст. 203 ЦПК України провадження в справі зупиняється до припинення перебування сторони в складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан, на строковій військовій службі, альтернативній (невійськовій) службі, у службовому відрадженні; на час хвороби сторони; до розшуку відповідача; на час проведення експертизи; до надходження відповіді від суду на доручення щодо збирання доказів. Вважаємо, що посилання в ухвалі суду на зазначені життєві обставини як на події має сприйматись не як обставина, що не залежить від волі людини, а як те, що відбувається, факт суспільного або особистого життя [3, с. 1009]. З огляду на це категорія «подія» в контексті ст. 68 ЦПК України повинна розглядатись як складова частина людської діяльності та невід'ємна частина повсякденного життя.

У продовження темпорального аналізу ст. 68 ЦПК України зазначимо, що особливі нарікання в цій нормі викликає словосполучення «подія, яка повинна неминуче настати». У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» слово «неминучий» тлумачиться як «такий, якого не можна уникнути, обійти, обминути, який обов'язково має настати, відбутися тощо» [3, с. 767]. Імперативний складник ст. 68 ЦПК України щодо неминучості настання тих чи інших подій призводить до існування термінологічної й правозастосовної невизначеності, яка в підсумку вказує на хибність сформульованого в цій статті нормативного положення. Тому варто підтримати доводи З.В. Ромовської, яка в науково-практичному аналізі ЦПК України зазначає, що якщо суд відклав справу до повернення відповідача із закордонного відраджено, то його повернення не можна вважати неминучим, оскільки він може й залишитись за кордоном. Якщо суд оголосив розшук відповідача та у зв'язку із цим зупинив розгляд справи, це ще не значить, що його знайдуть. Отже, у всіх цих випадках не можна говорити про подію, яка повинна неминуче настати [23, с. 169]. Імовірно, законодавець, включаючи до ст. 68 ЦПК України ознаку «неминучості», мав на увазі той факт, що життєві обставини в будь-якому разі отримають свою розв'язку в майбутньому. Проте так звана неминучість часто набуває інших обрисів і вираження, що підтверджується існуючими життєвими обставинами повсякденного життя, тим самим спростовуючи імперативні засади, закладені в змісті ст. 68 ЦПК України.

Не до кінця вирішеним залишається також питання щодо можливості віднесення до площини процесуальних строків положення про вказівку на подію, яка повинна неминуче настати. Як наголошують В.В. Комаров та О.В. Рожнов, тривалість строків, що визнача-

ються вказівкою на подію, яка має неминуче настати, є відносно визначеною, а отже, для них визначальний не останній день строку, яким він закінчується, а настання події, з якою саме пов'язується нормами ЦПК України настання певних наслідків. У зв'язку із цим вчені стверджують, що особливість подій як юридичних процесуальних фактів полягає в тому, що події самі по собі не викликають процесуальні наслідки, вони можуть бути тільки приводом до звершення дій учасниками процесу [22, с. 165–166]. Загалом підтримуючи вказану позицію, варто зазначити, що закріплені в ст. 68 ЦПК України положення потребують змін.

Аналіз існуючої судової практики дає змогу дійти висновку про те, що обчислення процесуальних строків може здійснюватись іншими часовими величинами, ніж це визначено в ст. 68 ЦПК України. Так, в ухвалях Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ можна спостерігати такі думки: «Копії касаційної скарги та додані до неї матеріали надіслати особам, які беруть участь у справі, роз'яснити їм право подати заперечення на касаційну скаргу в строк до 17 березня 2017 р.» [16]; «Встановити особам, які беруть участь у справі, строк для подачі заперечень на касаційну скаргу до 28 лютого 2017 р.» [17]. Водночас інші судді вказаного суду, постановляючи ухвали, зазначають: «Копії касаційної скарги та додані до неї матеріали надіслати особам, які беруть участь у справі, роз'яснити їм право подати заперечення на касаційну скаргу протягом одного місяця з дня отримання ухвали» [18]; «Копії касаційної скарги та додані до неї матеріали надіслати особам, які беруть участь у справі, роз'яснити їм право подати заперечення на касаційну скаргу протягом п'яти днів із дня отримання ухвали» [19].

Наведені приклади, по-перше, вказують на неоднаковість у застосуванні суддями однієї судової ланки положень конкретно взятої норми ЦПК України; по-друге, суддями формуються «власні» підходи до визначення й тлумачення процесуальних строків, що фактично суперечить положенням глави 6 розділу I ЦПК України. У юридичній літературі із цього приводу наголошується на неприпустимості існуючої практики судів, у тому числі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, щодо встановлення строку для виправлення недоліків позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги або подання заперечень на позовну заяву, апеляційну й касаційну скаргу шляхом вказівки на конкретну календарну дату, до закінчення якої необхідно виконати процесуальні дії [22, с. 165]. На нашу думку, такий стан справ свідчить про повсякчасне застосування судами процесуальної аналогії, незважаючи на той факт, що ст. 8 ЦПК України передбачене існування лише аналогії матеріально-правової. Як зазначають М.І. Балюк та Д.Д. Лупеник, суди, застосовуючи процесуальну аналогію (деякі вчені це називають фактичною процесуальною діяльністю), повинні підходити до цього дуже виважено та лише в екстраординарних ситуаціях, з дотриманням

низки умов, і спрощений підхід до застосування аналогії у сфері процесуальних відносин є недопустимим [13, с. 50–51].

Зазначення судами в процесуальних документах як процесуального строку конкретної календарної дати, до закінчення якої необхідно виконати процесуальні дії, з одного боку, є порушенням цивільного процесуального законодавства, а з іншого – дає змогу навести порядок обчислення процесуальних строків у більш зрозумілий спосіб, зокрема й для самих осіб, які беруть участь у справі, з метою усунення в майбутньому можливих суперечностей, пов'язаних із визначенням кінцевого моменту закінчення процесуального строку.

Висновки

Здійснений теоретико-правовий і практичний аналіз темпоральних властивостей процесуальних юридичних фактів дає змогу сформулювати пропозиції законодавчого характеру, спрямовані на вдосконалення положень чинного ЦПК України. З огляду на викладене пропонується ст. 68 ЦПК України викласти в такій редакції:

«Стаття 68. Обчислення процесуальних строків

1. Строки, встановлені законом або судом, обчислюються роками, місяцями, днями, годинами або хвилинами, а також можуть визначатися календарною датою або вказівкою на подію, яка має настати».

Урахування суб'єктами законодавчої ініціативи вказаної пропозиції дасть змогу усунути існуючі прогалини у визначенні темпоральних властивостей, пов'язаних із реалізацією процесуальних юридичних фактів.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Общая теория права : в 2 т. / С.С. Алексеев. – М. : Юридическая литература, 1981–1982. – Т. 2. – 1982. – 360 с.
2. Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / О.В. Андрійчук ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 19 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпін'я : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Грибанов В.П. Сроки в гражданском праве / В.П. Грибанов. – М., 1967. – 48 с.
5. Завальний А.М. Юридичні факти в сфері здійснення правоохоронної діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А.М. Завальний ; Київський нац. ун-т внутр. справ. – К., 2007. – 192 с.
6. Зейкан Я.П. Коментар цивільного процесуального кодексу України / Я.П. Зейкан. – К. : Юридична практика, 2006. – 560 с.
7. Исаева Е.В. Процессуальные сроки в гражданском и арбитражном процессе : [учеб.-практ. пособие] / Е.В. Исаева. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 224 с.
8. Козлов А.Ф. Гражданские процессуальные права и обязанности суда первой инстанции и процессуально-юридические факты / А.Ф. Козлов //

Ученые труды Свердловского юридического института. – Свердловск, 1968. – Вып. 8. – С. 345–346.

9. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі припинення цивільних майнових відносин : дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А.В. Коструба ; НДІ приватного права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака НАПрН України. – К., 2015. – 360 с.

10. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве / О.А. Красавчиков. – М., 1958. – 183 с.

11. Луць В.В. Сроки в гражданских правоотношениях / В.В. Луць // Правоведение. – 1989. – № 1. – С. 37–43.

12. Оборотов І.Г. Темпоральні грані права : [монографія] / І.Г. Оборотов. – Миколаїв : ТОВ «Фірма «Гліон», 2009. – 230 с.

13. Балюк М.І. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях): коментарі, рекомендації, пропозиції / М.І. Балюк, Д.Д. Луспенник. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 708 с.

14. Рожкова М.А. Теории юридических фактов гражданского и процессуального права: понятия, классификации, основы взаимодействия : дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право»; 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / М.А. Рожкова ; Исследовательский центр частного права при Президенте РФ. – М., 2010. – 418 с.

15. Тертишников В.І. Цивільний процесуальний кодекс: науково-практичний коментар / В.І. Тертишников. – Х.: Ксилон, 2006. – 448 с.

16. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 лютого 2017 р. в цивільній справі № 522/5810/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64830864>.

17. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від

26 січня 2017 р. в цивільній справі № 761/35664/14-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64399240>.

18. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 26 січня 2017 р. в цивільній справі № 146/295/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64435191>.

19. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 січня 2017 р. в цивільній справі № 200/12448/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64740236>.

20. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

21. Цивільне процесуальне право України : [навч. посібник] / [І.О. Безлюдько, С.С. Бичкова, В.І. Бобрик та ін.] ; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К.: Атіка, 2006. – 384 с.

22. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : [монографія] / [В.В. Комаров, К.В. Гусаров, Н.Ю. Сакара та ін.] ; за ред. В.В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – 848 с.

23. Цивільний процесуальний кодекс: науково-практичний аналіз / за ред. З.В. Ромовської та ін. – 2-ге вид. – К.: ВД «Дакор», 2014. – 600 с.

24. Яковлев В.П. Социальное время / В.П. Яковлев. – Ростов-на-Дону : Изд-во Ростовского ун-та, 1980. – 160 с.

25. Яков В.В. Юридические факты в механизме реализации норм гражданского процессуального права : дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / В.В. Яков. – Екатеринбург, 1992. – 523 с.

26. Яков В.В. Юридические факты в гражданском процессе / В.В. Яков. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 608 с.

В статье в теоретико-правовом и практическом аспектах исследуются темпоральные свойства процессуальных юридических фактов. Обосновывается целесообразность расширения перечня временных величин, которыми исчисляются процессуальные сроки. Сформулированы предложения по внесению изменений в Гражданский процессуальный кодекс Украины.

Ключевые слова: процессуальные юридические факты, процессуальные сроки, исчисление процессуальных сроков, темпоральные свойства, процессуальная аналогия.

In an article in the theoretically legal and practical aspects it is investigated temporal properties procedural legal facts. The expediency of expanding the list of values which are calculated procedural terms. Suggestions for amendments to the Civil Code of Ukraine are formulated.

Key words: procedural legal facts, procedural terms, calculation of procedural terms, temporal characteristics, procedural analogy.

